

בשנת מות המלך עוזיהו – נבואת ישעיה מתוך נוע אמות הסיפים

שאלות הדרכה ללימוד ישעיה פרק ו'

א. נעסוק הפעם בלימוד פרק ו' –

נלמד את הפרק עם פירוש רש"י.

ב. "בשנת מות המלך עוזיהו" - האם תוכלו להבחין במשמעות מות המלך עוזיהו בתוכן נבואת ישעיה כאן? האם איזכור מות עוזיהו הוא רק פרט טכני או מהותי?

ג. "וינועו אמות הסיפים" – מדוע נעו אמות הסיפים? מהי משמעות הדבר לגבי תוכן נבואת ישעיה בפרק זה?

ד. עיינו בסיפורו של עוזיהו: מלכים ב' פרק ט"ו פסוקים א' עד ח'
דברי הימים ב' פרק כ"ו פסוקים א' עד כ"ג
מה ניתן ללמוד על עוזיהו ועל תקופתו, ומה משמעות "בשנת מות המלך עוזיהו"?

ה. עיינו בזכריה פרק י"ד מפסוק א' עד י"ב מה קרה בימי עוזיהו שאיננו מופיע במלכים או בדברי הימים? מהי משמעות האירוע הזה?
השוו זאת לנבואת עמוס פרק א' פסוקים א' ג' – מהי משמעות האירוע הזה?

ו. מדוע נענש הנביא בגחלים על שפתיו? מדוע אמר את דבריו דווקא עכשיו ומדוע נענש דווקא באופן זה?

ז. האם תפקיד הנביא להרדים את שומעיו או לעוררם לתשובה, מה פשר הנבואה הנמצאת בסוף הפרק שלנו שלכאורה מבקשת מהנביא לדבר כך שלא ישמעו?

1 ארבעה הם חיים וקראם הכתוב מתים. ואלו הן, האביון, והמצרע, והעור, ומי שאין לו בנים. המצרע מנין. שנאמר, בשנת מות המלך עזיהו. ולמה כנהו הכתוב מת. אלא שנצטרע, שנאמר, בשנת מות המלך עזיהו שנצטרע.

וינעו. אמות הספים (שם), הם המזוזות, מזוזות ההיכל. מקול הקורא (שם), מקול המלאכים הקוראים. הוא היה יום הרעש, שנאמר בו, ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזיה מלך יהודה וגו' (וכרית יד). כי ביום שעמד עזיה להקטיר בהיכל, רעשו שמים וארץ וכאו הערפים לשרפו בשרפה, כמו שנאמר, ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת (במדבר ט"ז). על שהקריבו קטרת וזהו שקראם שרפים, שכאו לשרפו, וכאו שמים כמו כן לשרפו והארץ לבלעו, כסבורים דינו להבלע בקרח שערער על הפהנה. יצאתה בת קול ואמרה, זכרון לבני ישראל (שם י"ז). ולא יהיה קרח וכערתו (שם), שערער על הפהנה. לא יהיה קרח בבליעה וכערתו בשרפה, אלא כאשר דבר ה' ביד משה לו (שם), ביד משה בסנה, שנאמר, הבא נא ידך בחיקך, ויוצאה והנה ידו מצרעת בשלג (שמות ד'). כלומר, שיצטרע המעורר, אף הצרעת ורחה במצחו והיה נחשב כמת.

מנחם

2

(ה) ואמר אוי לי כי נדמתי. כיון ששמע הקול הגדול וראה הבית שנחמלא עשן פחד שימות כי חשב שלא היה ראוי להסתכל בכבוד אלא להסתיר פניו כמ"ש במשה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים וזהו שאמ' כי את המלך ה' צבאות ראו עיני כיון שראיתי הכבוד אמרת כמו שאמר מנח מות נמות כי אלהים ראינו ופירוש המלך כבוד המלך, וכן תרגם וינתן ארי ית יקר שכנית מלך עלמיה ה' צבאות חזו עיני, ופירוש נדמתי נכרתי כמו נדמה מלך ישראל, וינתן תרגם וי לי ארי מבית ארי גברא חייב לאדכאה אנא ובגו עמא דמגעל בחובין אנא יתיב, ואדוני אבי זכרונו לברכה פירוש נדמתי נשתחקתי, ופירוש ממא שפתים הראשון סגור שפתים כמו נממינו בעיניכם ונממחם כם ר"ל כי חשב כעצמו עון שלא הקדיש האל עם כחות השרפים כי לא נתן לו רשות לדבר עד שהגיע המלאך הרצפה אל פיו והנראה בעיני כי לפיכך זכר טומאת שפתים ולא טומאת הגוף כי כששמע הנביא דברי השרפים המקדישים האל אמר להם נאה לראות הכבוד ולהקדיש האל כי הם טהורים ודבריהם טהורים ולהם נאה לראות בשכליהם הכבוד ולהקדיש האל בדבריהם אבל אני שאני טמא כי כל גוף בשר טמא ושפתי טמאים מלהוכיח בפי קדושת האל כשאוירך עצמי כנגדם כל שכן שאני שוכן בתוך עם טמא שפתים כמו שנאמר עליהם וכל פה דובר נבלה ואיך אני ראוי לכל זה הכבוד לפיכך אני ירא שאמות מהמראה הזאת שראיתי והקול הזה בעבורי נהיה לכולתי ולאבדני מן העולם לפי שנסתכלתי בכבוד ואני בשר ודם טמא:

י

3

(ו) רצפה. נחלת וכן עוגת רפפים (מלכים א יט) כמו עוגת רפפים. ונאמר ציעהיו ונאלהיו נד"י רצפה מפני שאמרו דילטוריא על ישראל זה קראם עם טמא שפתי וזה אמר כי עזבו צריחך (שם) אמר הקצ"ה למלאך רנן פה שאמר דלטוריא על בני:

י

4

ב ר' עזריה בשם ר' יהודה בר סימון פתר קריה בישעיה. אמר ישעיה מטיל הייתי בבית תלמודי, ישמעתי קולו של הקדוש ברוך הוא אומרת (ישעיה ו ח) את מי אשלח ומי ילך לנו, שלחתי את מיכה והיו מפין אותו בלחי, הדא הוא

דכתיב (מיכה ד י"ד) בשבט יפו על הלחי, שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס, דאמר ר' פנחס למה נקרא שמו עמוס שהיה עמוס בלשונו, מעתה את מי אשלח ומי ילך לנו. (ישעיה שם) ואמר הגני שלחני. אמר לו הקדוש ברוך הוא ישעיה בני טרתינן סרפנים הם, אם אתה מקבל עליך להתבזות וללקות מבני את הולך בשליחותי, ואם לאו אין אתה הולך בשליחותי. אמר לו על מנת כן, (שם נ ו) וני נתתי למפים ולחתי למרטים, ואיני כדאי לילך בשליחות אצל בניך. אמר לו הקדוש ברוך הוא ישעיה

אהבת צדק, אהבת לצדק את בני, ותשנא רשע, ששנאת מלחין, על כן משתף אלהים אלהיך. * מהו מחברך. אמר לו חייך כל הנביאים קבלו נבואות נביא מן נביא, (במדבר יא כה) ויאצל מן הרוח אשר עליו וגו', (מ"ב ב טו) ויאמרו נחה רוח אלהיו על אלישע, אבל את מפי הקדוש ברוך הוא, (ישעיה סא ב) רוח ה' אלהים עלי יען משח וגו', חייך שכל הנביאים מתנבאים נבואות פשוטות, ונא את נחמות כפולות, (שם נא ט) עורי עורי, (שם י"ז) התעוררי התעוררי, (שם סא י) שוש אשיש, (שם נא יב) אנכי אנכי הוא מנחמכם, (שם מ א) נחמו נחמו.

י

5
 א"ר שמעון בן עזאי כו': תני
 שמעון בן עזאי אומר מצאתי מגלת יוחסין
 בירושלים וכתוב בה איש פלוני ממזר
 מאשת איש וכתוב בה משנת ר' אליעזר
 בן יעקב קב ונקי וכתוב בה מגשה הרג את
 ישעיה אמר רבא מידן דייניה וקטליה אמר
 ליה משה רבך אמר כ' לא יראני האדם
 וחי ואת אמרת וראתה את ה' יושב על כסא
 רם ונשא משה רבך אמר דמי כה' אלהינו
 בכל קראנו אליו ואת אמרת דרשו ה'
 בהמצאו משה רבך אמר את מספר ימך
 אמלא ואת אמרת והוספתי על ימך חמש
 עשרה שנה אמר ישעיה ידענא ביה דלא
 מקבל מה דאימא ליה ואי אימא ליה
 אישוייה מזיד אמר שם איבלע בארזא
 אתיוה לארזא ונסרוה כי מטא להדי פומא
 נח נפשיה משום דאמר ובתוך עם טמא
 שפתים אנכי יושב

6

ואמר לי רבי מה נשתנה
 ויט' ישעיהו בן אמוץ מכל הנביאים שהוא היה מתנבא כל הטובות וכל הנחמות לישראל
 יותר מכל הנביאים אמרתי לו בני מפני שהוא היה מקבל עליו עול מלכות שמים בשמחה
 יותר משאר כל הנביאים שנאמר (שם ז) ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח ומי ילך לנו
 ואומר הנני שלחני וכתוב בתריה ויאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואל תבינו וראו
 ראו ואל תדעו השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע
 ולבבו יבין ושב ורפא לו ואומר עד מתי ה' ויאמר עד אשר אם שאו ערים מאין יושב וגו'.
 ועלה ויט' על דעתו של ישעיהו שאין הקב"ה רוצה בתשובתן של ישראל ח"ו משל למלך
 שהיה לו בן יחיד במדינה שיגר לו שליח ואומר לו לשליח שחוט לי לבני שורים הרבה
 וצאן הרבה והאכיל לבני כשר הרבה והשקה לבני יין ישן הרבה ותתעצל במלאכת השדה
 ובמלאכת בית השלחין וכל כך למה כדי שלא יצא בן המלך עמך לעשות במלאכה ויבא
 אביו המלך ולא ויט' ימצא ממנו קורת רוח. אלא המלך הקב"ה יודע שלא השיב ישעיהו
 תשובה [טז] במקומה בודאי מי שאמר פרוצות תשב ירושלים מרוב אדם ובהמה בתוכה ואני
 אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה (וכריה ב) וכן אמר (שם ח) עוד ישבו
 זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים ורחובות העיר ימלאו
 ילדים וילדות משחקים ברחובותיה יאמר לישעיה (ישעיה ט) עד אשר אם שאו ערים מאין
 יושב ובתים מאין אדם וגו'. בודאי יהא אדם יודע לפני מי עומד ולפני מי הוא מדבר וידע
 מה מדבר וידע מה הוא הדבר שהוא מדבר כשהוא עומד ומדבר לפני מי שהוא גדול ממנו
 ושנו חכמים (י) אל תרצה את חבירך בשעת כעסו. ואמר לי רבי (יג) בכמה שנים נתנבא
 ישעיה כל אותן הטובות והנחמות שהתנבא לישראל אמרתי לו בני אלו עשו ישראל
 תשובה מחיבתן היה הקב"ה בונה להם בית האחרון מיד באותה שעה. ועאכ"ו שהקב"ה
 היה מגפפן ומחבקן ומנשקן ומיישבן בחיקו לעולם ולעולמי עולמים:

א"ר ר' יוחנן ב"ר זבדא

7

ואומר אוי לי כי נדמייתי כי איש
 טמא שפתים אנכי, הנביא
 כאשר הצין הכונה של החזיון, אמר
 אוי לי כי החזיון להראות לי כי איש
 טמא שפתים אנכי, שגם אנכי לחשב
 צין ארבע כחות שאין מקבלין פני
 השכינה בשביל מניעת שפתי מהחוכמה
 ובאופן כזה מלינו שנים שיושבין ואין
 צנייהם דברי תורה הרי זה מושב
 לליס, רואין אלו כי בשביל מניעת
 הדבור נקראים לליס שהמה מכת
 שאינם מקבלים פני השכינה וכמו כן
 מכת החכמים יוכלו להחשב שאינם
 מוכיחים זה את זה מפני החנופה וכן
 איתא (שבת קי"ט ע"ג) אמר רב
 עמרם ברבי דר"ש בר אבא אמר רי'
 שמעון בר אבא א"ר חנינא לא חרבה
 ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה
 את זה שנאמר היו שריו כאילים,
 וגומ' מה אילה ראבו של זה בלד
 זגבו של זה אף ישראל שבחוהו דור
 כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה
 את זה, ואולי ע"ז רמז שכסו השרפים
 את פניהם, להוכיח את הנביא על
 הסתר פנים מצלי להציט על המעשים
 לא טובים אשר יעשו בני המון

ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו
 רצפה במלקחים לקח מעל המזבח,
 ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על
 שפהיך ושר עונך והטאהך תכופר,
 הנה השרף הראה להנביא כי עוד
 ציכולתו לתקן את עונו, בזה אשר
 מעתה יתחיל להוכיח את העם ויהי'
 נמחל לו על העבר והר זה לו על
 ידי הרצפה אשר לקח מעל המזבח,
 וכמו שאין באפשרי לקחת אותה
 צידיו מפני האש, ולפיכך לקח
 הרצפה במלקחים, ואחר כן כאשר
 נתקדשה הרצפה והחזיקה צידו, אז
 נגע השרף בשפתיו של הנביא, לרמוז
 בזה שהוא בשפתיו שפתי לדיק ידע
 איך לדבר אל העם דברים כגחלי אש
 ובכל זאת כל יכוו בגחלתו, ר"ל אע"פ
 שבפנימיותו כל הנביא אשר הוא קדוש
 ה', יקד יקוד אש של קנאה ה' על
 מעשים הרעים כל האנשים מבני
 דורו,

וספר ישעי' חליו זעם, וחלו הספר
 נחמה, רישא פורעניות וסיפא נחמתא
 ובאלו נתקדשה הגחלת גס בזה, שלא
 תצטר מהחילה עד סוף, אש של
 דבריו להוכיח את העם בצנאות
 פורעניות כי אש לקרר את הזעם
 בדברי נחמתא שבסוף הספר, ובשביל
 זה שלא תמצע מעתה מלדבר תוכחה
 אל העם יסור עונך מה שלא הוכחת
 אותם עד הנה.

פ"א 2511